

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

A szakvélemény címe: **Filmalkotás átdolgozása**

Ügyszám: **SZJSZT -23/14**

A szakvélemény szövege

A bíróság által feltett kérdések:

- 1. Az eredeti 1943-as film (a továbbiakban: „régí filmváltozat”), illetve a 2005-ös film (a továbbiakban: „új filmváltozat”), az azok alapjául szolgáló forgatókönyvek összevetésével határozzák meg – az eredeti és származékos művek – egymáshoz való viszonyát, nevezetesen, hogy az utóbbi esetben átdolgozásról, vagy új, eredeti műről van-e szó és erre figyelemmel az az eredeti mű jogosultjának engedélyezéséhez kötött felhasználás?**
- 2. Amennyiben a remake film az eredeti film főszereplőjével, az eredeti filmből kivett jelenetet használja és annak fő dalával fejezi be a filmet, valamint az eredeti mű összes szerepneveit alkalmazza, ez mind az eredeti mű írójának, valamint az általa írt irodalmi műnek, mind az ugyancsak általa írt forgatókönyv alapjául szolgáló műnek jogvédelem alatt álló része és emiatt az eredeti szerző jogutódjának engedélyéhez kötött-e?**
- 3. Figyelemmel arra, hogy a megfilmesítés és forgalmazás előtt elmaradt az engedélykérés, valamint a jogdíjfizetés, utólagosan, nem ismerve sem a mozi, sem a televíziós, sem a DVD és egyéb forgalmazás területek eddigi forgalmazási adatait (figyelembe véve, hogy jelentős alapítványi és szponzori támogatást kapott a produkció), és műfaját tekintve közönségfilm, gyakori televíziós ismétlésekkel, szakmai gyakorlatuk szerint az eredeti film írójának és forgatókönyvírójának jogutóda által kártérítés címén igényelt 5.000.000 forint összegű követelése, mint egyszeri örökárú jogdíjmegváltás reális-e?**

Az eljáró tanács szakértői véleménye:

Ad.1

Az eljáró tanács válaszában mindenekelőtt jelzi, hogy a rendelkezésére bocsátott vizsgálati anyagok a régi filmváltozat alapjául szolgáló forgatókönyvet nem tartalmazták, így – mivel az nem állt az eljáró tanács rendelkezésére – annak vizsgálatára sem kerülhetett sor.

A régi filmváltozat, az új filmváltozat, illetve az új filmváltozat alapjául szolgáló forgatókönyv összevetése alapján az eljáró tanács az alábbi álláspontot alakította ki:

Az átdolgozás kérdésének tekintetében

Az új filmváltozat és a forgatókönyv kétséget kizáróan a régi filmváltozat szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 29. §-a szerinti átdolgozásának minősül. A

két filmváltozat, valamint a forgatókönyv összevetése alapján a vizsgálat során egyértelműen megállapítható volt, hogy az új filmváltozat és forgatókönyv olyan származékos művek, amelyek, bár az átdolgozás során eszközölt írói változtatásoknak köszönhetően számos helyen jelentősen eltérnek a régi filmváltozattól, annak cselekményvezetését, dialógusait, szereplőit, a karakterek megformálását illetően rendkívül nagymértékű azonosságot, illetve hasonlóságot is mutatnak azzal.

Az eredeti, régi filmváltozattal fennálló hasonlóságot, illetve az új filmváltozatban és forgatókönyvben az átdolgozás tényét megalapozó új, egyéni-eredeti elemek szerepét illetően az eljáró tanács az alábbi megállapításokat teszi.

A két filmváltozat és a forgatókönyv között fennálló hasonlóság, illetve azonosság nem olyan nagymértékű, hogy az új filmváltozat és forgatókönyv a régi filmváltozat szolgai másolásának minősüljön, kétségtelen ugyanis, hogy az új feldolgozás számos jelentős ponton különbözik az eredeti változattól. Így pld. az új filmváltozatban és forgatókönyvben két új, rendkívül karakteres mellékszereplő tűnik fel, e változat alkotói számos egyedi, a régi filmváltozatban fel nem lelhető dialógussal, poénnal gazdagították az eredeti cselekményt, illetve az új változat befejezése, a szereplők sorsának alakulása is jelentősen különbözik a régi filmváltozat lezárásától. Összességében az új filmváltozat és forgatókönyv minden rendelkezésére álló eszközzel (így az egyes jelenleg használt nyelvi kifejezések, utalások, káromkodások beillesztésével, a helyszínek és tárgyi eszközök – pl. bankkártya – megválasztásával) az eredeti cselekmény modernizálására törekedett és ezt a célt nagyszámú és jelentős módosítással érte el.

Fent összegzett és alábbiakban részletezett jelentős változtatások ellenére is megállapítható azonban az, hogy a régi filmváltozat a cselekményvezetés, az egyes szereplők, azok karakterei, számos dialógus, a vígjátéki műfaj által megkövetelt geg-ek stb. szempontjából az ötletszerű felhasználás terjedelmét messze meghaladó hasonlóságot mutat az új filmváltozattal és forgatókönyvvel. Ez alapján kizárható, hogy azok a régi filmváltozat ismerete nélkül jöttek volna létre vagy, hogy az eredeti alkotás kizárólag csak szerzői jogilag nem releváns „ihlető forrásként”, ötletként szolgálta volna azok kialakítását.

Összességében tehát az új filmváltozat és a forgatókönyv egyértelműen a régi filmváltozat átdolgozásai: az új cselekményelemek, módosítások mértéke mindkét esetben olyan szintű, hogy mind az új filmváltozat, mind a forgatókönyv új, egyéni-eredeti jellegű, az Sztj. 4. § (2) bekezdése alapján szerzői jogi védelem alatt álló származékos műnek minősül.

Fentiek alátámasztására az eljáró tanács a két filmváltozat alábbi azonosságait és eltéréseit említi példaként (a forgatókönyv az új filmváltozat esetében felhozott példákat szintén tartalmazza, ezért ezek külön nem kerülnek említésre):

- a filmváltozatok **címe**, illetve – az új filmváltozás két új mellékszereplőjének kivételével, akik esetében ilyen összevetés nyilvánvalóan lehetetlen – a szereplők **neve** túlnyomórészt megegyezik;
- az egyes szereplők **karaktere** ugyancsak nagymértékű hasonlóságot mutat. Különösen igaz ez a két főszereplő esetében, akik az új filmváltozatban is önmaguk régi leképezései: a karaktereket még az új változat modernizálási törekvése sem változtatta meg alapvetően. Egy másik karakternek – a főnemesi osztály társadalmi szerepének elvesztése miatt – az új változatban nyilvánvalóan változnia kellett, de egyéniségük

alapeleme, az anyagiak megszerzéséért történő megalkuvás csak keveset módosult. A legjelentősebb „karakterátalakításon” átesett (mellék)szereplő, aki az eredeti változatban kvázi „vox populiként” kommentálja, meglehetősen csípősen, a férfi főszereplő tetteit, míg az új változat jórészt elnyomott és megfélemlített beosztottként jeleníti meg. Új, egyéni-eredeti figura azonban az új filmváltozatban a két ukrán, akik teljesen új mellékszálát és hangulatot visznek a cselekménybe.

- a filmváltozatok **cselekményvezetése** talán a legegységesebb igazolása az átdolgozásnak: a kiinduló konfliktus, az abból fakadó vígjátéki helyzetek teljesen azonosak, csak az egyes részelemek (helyszínek, jelenetek), valamint a történet lezárása mutatnak jelentős eltérést.
- a **dialógusok, szóhasználat és különösen a geg-ek** között az új filmváltozat számos helyen a régi változatot veszi át: így pl. a ma már kissé elavultnak tűnő „rossz ripacs” kifejezést, a híres „rosszaság, csibész” használatát, a „minden este festéket ken a képére”, a „csillagászati cikk legyen, hogy új csillag született”, a „nő türelemjáték”, a „szép és rövid kalandot akar, nagyon szépet és nagyon rövidet” fordulatokat. Az új filmváltozat ugyanakkor a régi filmváltozat számos viccét el is hagyja és sok, arányaiban a korábbiakat meghaladó számú, előzmény nélküli új poénnal bővíti a cselekményt, ami ismét csak az átdolgozás alkotóinak egyéni-eredeti szellemi munkáját igazolja.

A felhasználási engedélyhez kötöttségére vonatkozóan

Az átdolgozás az Szjt. által külön is nevesített (Szjt. 17. § f) pont), a jogosult engedélyéhez kötött felhasználási mód (Szjt. 29. §). Arra a kérdésre azonban, hogy a jelen ügyben az eredeti jogosult (az eredeti film írójának) engedélye szükséges-e, a rendelkezésre álló iratok alapján nem lehet egyértelmű választ adni, mivel azok nem tartalmazzák azt a megállapodást, amelyet a szerző a régi filmváltozat elkészültét megelőzően a film előállítójával kötött. E megállapodás hiányában nem állapítható meg egyértelműen, engedélyt adott-e a filmíró a régi filmalkotás előállítójának az általa írt forgatókönyv átdolgozására és újra megfilmesítésére (remake-jére, ld. Szjt. 66. § (8) bekezdés). Amennyiben ezt a jogot a szerző annak idején magának megtartotta, a jelenlegi átdolgozás az ő (vagy jelen esetben jogutódja) engedélyéhez kötött, amennyiben azonban e jogát a filmelőállítóra átruházta, az átdolgozáshoz a szerző vagy jogutódja engedélye nem szükséges.

Ennek figyelembevételével az eljáró tanács mindössze az alábbiakat kívánja e kérdés kapcsán ismertetni:

A régi filmváltozat írója és e filmváltozat előállítója között létrejött szerződés feltehetően az 1940-es évek elején keletkezett, így arra az akkor hatályos, a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk (’1921-es Szjt.’) szabályait kellett alkalmazni. Ennek 6. § 10. bekezdése a következőképpen rendelkezett:

6. § A szerzői jog bitorlásának tekintendők különösen:

10. a szerző beleegyezése nélkül a műnek felhasználása mozgófényképészeti mű céljára, továbbá a szerző beleegyezése nélkül a műnek egyéb közvetett elsajátításai, bármilyen átalakításai vagy felhasználásai, úgymint: alkalmazások (adaptálások), átdolgozások (arrangement), kivonatok, feldolgozások, regénynek, elbeszélésnek vagy költeménynek átalakításai színdarabbá és viszont stb., ha mindezek nem egyebek, mint a kérdéses mű

utánképzései ugyanabban az alakban vagy más alakban oly változtatásokkal, hozzáadásokkal vagy rövidítésekkel, amelyek nem lényegesek és nem adják meg az utánképzésnek új eredeti mű jellegét.

Tekintettel arra, hogy jelenleg hatályos Szjt.-vel egyezően az 1921-es Szjt. is kizárólagos jellegű és abszolút szerkezetű, mindenkivel szemben védelmet biztosító jogosultságokat biztosított az alkotók számára, az eljáró tanács véleménye szerint az e törvény hatálya alatt keletkezett szerződések esetében is a felhasználót terhelte (és terheli) annak bizonyítása, milyen körben és tartalommal szerzett a felhasználásra a kizárólagos jogok gyakorlójától jogosultságot.

Ad 2.

A kérdés két, egymástól elkülöníthető alkérdést tartalmaz. Egyrészt, hogy az eredeti film „Nem nősülök soha” című, régi filmváltozatban szereplő dalbetét új filmváltozatban történő felhasználása, másrészt, hogy az eredeti filmváltozat szereplőneveinek új filmváltozatban történő alkalmazása a régi filmváltozat írójának engedélyéhez kötött-e (az eljáró tanács az eredeti szerző által írt irodalmi műre és forgatókönyvre vonatkozóan azok hiányában csak feltételezni tudja, hogy azok e szereplőket ugyancsak tartalmazták és válaszát e vélelemre tekintettel adja meg).

A fő dalbetét a vizsgálati anyagok között fellelhető 2005. szeptember 9-én létrejött megfilmesítési szerződés szerint nem B. P., hanem F. Sz. zeneszerző és K. K. dalszövegíró szerzeménye, így az eljáró tanács álláspontja szerint annak felhasználása – alkotói tevékenység hiányában – nem volt a filmíró engedélyéhez kötött.

Az eredeti filmváltozat szereplőneveinek új filmváltozatban történő felhasználásával kapcsolatosan az eljáró tanács a 1. pont második részében a felhasználási engedély szükségességére vonatkozó válaszában kifejtettekre hivatkozik. Ez a kérdés – mivel a rendelkezésre álló iratok nem tartalmazzák azt a megállapodást, amelyet a szerző a régi filmváltozat elkészültét megelőzően a film előállítójával kötött – nem ítélt meg egyértelműen, ezért az eljáró tanács pusztán ismételt kiemeli azt a tény, hogy a jelenleg hatályos Szjt.-vel egyezően az 1921-es Szjt. is kizárólagos jellegű és abszolút szerkezetű, mindenkivel szemben védelmet biztosító jogosultságokat biztosított az alkotók (így a filmíró) számára. Ezért az eljáró tanács véleménye szerint az e törvény hatálya alatt keletkezett szerződések esetében is a felhasználót terhelte (és terheli) annak bizonyítása, milyen körben és tartalommal szerzett a felhasználásra a kizárólagos jogok gyakorlójától jogosultságot.

Ad 3.

Az eljáró tanács az 5.000.000 forint összegű követelést, mint egyösszegű jogdíjmegváltást (amennyiben a kártérítés megítélésére vonatkozó felperesi igényt a bíróság alaposnak találja) nem találja eltúlzottnak. Amennyiben megállapítást nyer, hogy a felhasználó az eredeti szerző eredeti filmalkotáshoz kapcsolódó remake jogát és az átdolgozási jogát megsértette, a szerzőt, illetve jogutódját legalább az elmaradt jogdíj mértékének megfelelő kártérítés illeti meg. Tekintettel az új filmváltozat számos hasznosítási módjára, valamint arra a tényre, hogy bevételarányos részesedést az eredeti szerző jogutódja (feltehetően bizonyítási nehézségek miatt) nem kíván érvényesíteni, a megjelölt 5.000.000 forint egyszeri jogdíjösszeg az eredeti mű új filmváltozatban történt nagymértékű felhasználása miatt reálisnak tekinthető.

Budapest, 2014. szeptember 5.

Dr. Tomori Pál
a tanács elnöke

Dr. Gondol Daniella
a tanács előadó tagja

Rózsa János
a tanács szavazó tagja